

V prispevku so predstavljene situacije, s katerimi se soočajo sezonski delavci v kmetijstvu v Sloveniji ter nekatera pravna določila njihovega položaja in dela.

Za izhodišče našega potovanja si zamislimo, kako izgleda delo sezonskega delavca v kmetijstvu. Za primer vzemimo nabiralko jagod, ki rastejo v rastlinjaku nekje v Pomurju. Njeno delo se začne ob petih ali prej, ko zrak diši po svežem, jagodah in blatu. Takrat se začne med sklanjanjem in klečanjem polnjenje posodic z eno po eno jagodo. Ko posoda tehta en kilogram zanjo dobi 0,35 evra. Recimo, da je danes za pobiralko dober dan - pobira se še posebej velika in debela sorta jagod, zato bo lahko v tem dnevu zaslužila 20 evrov ali okoli 2,2 evra na uro. Če bi bilo dobrih dni za cel mesec, bi ob koncu meseca zaslužila 400 evrov. Seveda pa se tudi zgodijo dnevi, ko ji je dodeljen tunel, v katerem je pridelek bolj klavrn. V tem primeru do konca dneva nabere kvečjemu za eno »gajbo« jagod, kar je vredno 1,7 evra. Takrat lahko, če hiti in izpušča malico, ostane dlje kot do dveh popoldne in morda izmakne kako jagodo še sosedu, zasluži tudi nekoliko več. Po nekaj urah polnjenja posodic z jagodami je v tunelu vedno bolj vroče, poza v kateri je potrebno ob tem držati telo, pa vedno bolj nevdržna. Po pripovedovanjih delavcev je za telo najhuje prve tri dni, ko to še ni vajeno napora:

»Sama sem še mlada in vajena dela, pa sem si morala prve tri dni noge na postelji premikati z rokami, tako me je vse bolelo. Sploh nisem upala pomisliti na vse ostale mnogo starejše od mene, kako se oni soočajo z bolečinami. Med delavci je namreč bilo veliko starejših ljudi, predvsem žensk, nekatere tudi stare nad 60.«

Delo, ki zahteva krepkega in vzdržljivega človeka

Sezonski delavci v kmetijstvu so vzdržljivi ljudje, vajeni trdega dela v težkih vremenskih okoliščinah. Pridno, težko in trdo delo je vsekakor vredno spoštovanja. Vendar moramo biti pozorni na to, da pridnost dela ne prestopi meje, kjer se spremeni v grožnjo zdravju nabiralk in nabiralcev ter razvrednotenje njihovih življenj. Kajti premnogokrat se dogaja, da se težko delo prekarnih delavcev, ki v času od aprila pa do konca novembra skušajo s sezonskimi deli v kmetijstvu zaslužiti za golo preživetje, dodatno otežuje oz. lahko kar rečemo, spreminja v bedo. Poleg že omenjenega mizernega plačila, v primeru nekega podjetja, ki se ukvarja z vzgojo jagod, ni bilo poskrbljeno niti za primerne sanitarije in pitno vodo. Vode in mila je ob prenosnih wc-kabinah pogosto zmanjkalo in ju ni bilo tudi po več dni. Prav tako je zmanjkovalo toaletnega papirja, ob tem pa so bili dixiji po večini tako daleč od samih tunelov, da se nabiralcem in nabiralkam enostavno ni splačalo iti na stranišče, saj bi s tem zapravljali dragocene minute, ki bi jih lahko porabili za nabiranje. Da bi prihranili na času, so zato pogosto pili zelo malo, kar je posledično vodilo v dehidracijo. Tudi sicer voda, kljub zagotovitvi nadrejenih na uvodnem sestanku, ni bila zagotovljena:

»Na približno 60 delavcev sta bila ob kontrolnih točkah po navadi samo 2 paketa po 6 plastenk vode, ki se je pogosto tudi cel dan segrevala na soncu. Bil je tudi primer, ko je eni gospe zraven mojega tunela postalo slabo in ni bilo niti ene plastenke vode, da bi ji bilo boljše. Kontrolorke so tako klicale nadrejeno, da je pripeljala vodo iz trgovine, saj je na sami parceli ni bilo nič.«

Delodajalec je pri opravljanju sezonskih del dolžan zagotoviti dostop do vode in sanitarij.

Opravljanje dela brez dostopa do vode, mila in celo sanitarij je v nasprotju s sanitarno-higienskimi standardi in omogoča razvoj ter širjenje raznih bolezni. Pravica do sanitarij je zagotovljena že na mednarodni ravni, in sicer je zapisana v Konvenciji o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk in Konvenciji o otrokovih pravicah. Generalna skupščina OZN je leta 2010 sprejela resolucijo, s katero je izrecno priznala človekovo pravico do varne in čiste vode in sanitarij. Uresničitev te pravice je pogoj za zagotavljanje drugih pravic, kot so pravica do življenja, zdravja in ustreznega življenjskega standarda, ki so pri nas varovane na ustavni ravni.

Pristojnosti Zavoda RS za zaposlovanje pri sezonskem delu

Neka druga zgodba se prične na Zavodu RS za zaposlovanje, kjer svetovalka, ker trenutno pač ni nobenega drugega dela, primernega izobrazbi diplomantke, le-to napoti na sezonsko delo obiranja jagod. Ob tem je seveda ne pozabi opozoriti, da jo v primeru, da delo zavrne, čaka izbris iz evidence brezposelnih oseb in posledično izguba edinega dohodka – denarne socialne pomoči. Zavod si namreč po besedah svetovalke ne more privoščiti, da ne bi podjetjem zagotovil zadostnega števila delavcev. Pa čeprav z grožnjo, ki pravzaprav nima nobene podlage ...

Zavod brezposelne osebe ne more izbrisati iz evidence brezposelnih oseb, če odkloni sezonsko delo, saj se to navadno ne opravlja preko pogodbe o zaposlitvi. Razloge za prenehanje vodenja v evidenci brezposelnih oseb navaja Zakon o urejanju trga dela v 129. členu. Eden izmed razlogov je tudi, če oseba odkloni *ustrezno ali primerno zaposlitev* ali si pri razgovoru za zaposlitev ne prizadeva za pridobitev zaposlitve. *Ustrezna zaposlitev* (12. člen) je zaposlitev za nedoločen ali določen čas s polnim delovnim časom oz. krajšim delovnim časom od polnega. Ustrezati mora vrsti in ravni dokončane izobrazbe osebe, če je iskalec prve zaposlitve oz. ponovno išče zaposlitev po prekinitvi zaposlitve za najmanj dve leti ali ki ustreza vrsti in ravni zahtevane izobrazbe za opravljanje dela na delovnem mestu, ki ga je oseba opravljala večino časa v zadnjih 12 mesecih pred nastankom brezposelnosti, in se določi z zaposlitvenimi cilji v zaposlitvenem načrtu. *Primerna zaposlitev* (13. člen) je zaposlitev za nedoločen ali določen čas z najmanj polovičnim delovnim časom. Ustrezati mora vrsti in največ eno raven nižji izobrazbi osebe glede na ustrezno zaposlitev, in se določi z zaposlitvenimi cilji v zaposlitvenem načrtu. Brezposelni osebi se lahko ponudi primerna zaposlitev po treh mesecih od prijave v evidenco brezposelnih oseb, če ni brezposelnih oseb, za katere bi bila ta zaposlitev ustrezna.

Aktivnosti, ki so opredeljene z zaposlitvenim načrtom, delavci praviloma ne morejo odkloniti, vendar pa, kot že zapisano, so v zaposlitvenem načrtu lahko opredeljene samo *ustrezne in primerne zaposlitve*.

Kaj pa se zgodi, če zavrnem ustrezno in primerno zaposlitev, ki mi jo ponudi Zavod? V primeru, da jo kot brezposelna oseba neutemeljeno odklonite ali s svojim ravnanjem povzročite, da vas delodajalec ne zaposli, vas Zavod RS za zaposlovanje preneha voditi v evidenci brezposelnih oseb. V evidenco brezposelnih oseb se ne morete ponovno prijaviti šest mesecev po prenehanju vodenja v evidenci. Če ste prejemnik denarnega nadomestila in odklonite zaposlitev, vam preneha tudi pravica do denarnega nadomestila.

O delu po podjemni pogodbi

Sezonsko delo se najpogosteje opravlja preko podjemne pogodbe, v kateri je pogosto določena visoka norma in nizko plačilo za opravljeno delo – npr. 0.35 evra za kilogram jagod, ter da si stroške prevoza in malice krije vsak delavec sam.

Podjemna pogodba (po 619. členu Obligacijskega zakonika) je pogodba, s katero se podjemnik zavezuje opraviti določen posel, kot je izdelava ali popravilo kakšne stvari, kakšno telesno ali umsko delo ipd., naročnik pa zavezuje, da mu bo za to plačal. Postavlja se vprašanje, ali je taka vrsta pogodbe primerna, saj je v konkretnih okoliščinah izpolnjenih več elementov delovnega razmerja (vzpostavitev podrejenosti med delavcem in delodajalcem, delo se mora opraviti osebno, vključenost v organiziran delovni proces) in bi bila z vidika pravic delavca boljša oblika pogodba o zaposlitvi za določen čas. Sklenitev podjemne pogodbe v primeru opravljanja sezonskega dela je v praksi nekaj običajnega in inšpektorji sprejemajo to obliko kot primerno, saj gre za kratkotrajno delo.

Ali lahko zahtevam povračilo stroškov za malico in prevoz? V primeru sklenitve podjemne pogodbe sta tudi vprašanji morebitnega plačila ali organiziranosti malice ter prevoza dogovorjeni in

določeni v njej. Praksa podjetij, ki najemajo obiralce sadja, je zelo različna, nekateri povrnejo tako stroške prevoza kot malice, nekateri sami zagotovijo obrok ali organizirajo prevoz, pri drugih pa nosijo stroške delavci. Pri podjemni pogodbi ni potrebno povračilo stroškov, temveč je vse skupaj določeno v ceni za storitev, zato ravnanje delodajalca ne predstavlja kršitve, v kolikor ne izhaja obveznost plačila oz. organiziranje malice in/ali prevoza iz pogodbe.

Ali mi pripada pravica do odmora v času delovnega časa? Šlo bi za poseg v človekove pravice, v kolikor bi bil odmor onemogočen. Delavec se lahko samoiniciativno odloči, da odmora ne bo izkoristil in nadaljuje z opravljanjem dela, kar ne predstavlja kršitve pravice do odmora s strani delodajalca. Delodajalec ni dolžan zagotoviti, da bi imeli vsi delavci odmor ob isti uri, saj bi to včasih otežilo ali celo onemogočilo nemoteno izvajanje dela.

Ali mi je delodajalec v primeru opravljanja dela na podlagi podjemne pogodbe dolžan izplačati vsaj znesek minimalne plače? Višina zaslužka pri podjemni pogodbi ni omejena v nobeno smer in je odvisna od dogovora v pogodbi. Delodajalca ne vežejo pravila o zagotovitvi minimalne plače delavcu.

Prispevek je nastal na **Gibanju za dostojno delo in socialno družbo, ki se kot nevladna organizacija z bojem za dostojno delo ukvarja že vrsto let. Vsebinsko delovanje Gibanja je v prvi vrsti usmerjeno na področja dostojnega dela, aktivnega državljanstva ter iskanja drugačnih poti, ki delujejo povezovalno in so alternative na trgu delovne sile.**

Najobsežnejše so aktivnosti na področju dostojnega dela, borbe za izboljšanje pravic predvsem prekarne delavcev, prizadevanje za večje osveščanje le-teh, aktivno sodelovanje s političnimi akterji kot so Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, Inšpektoratom RS za delo, Zavodom RS za zaposlovanje, Zvezo svobodnih sindikatov Slovenije. Aktivnosti potekajo tudi skozi stalne in tradicionalne projekte kot so Obrazi prekarne delavce, Nacionalna konferenca "proti novodobnemu suženjstvu", Peticija "Postani ambasador dostojnega dela", Foto-kampanja "Proti novodobnemu suženjstvu".

Na področju aktivnega državljanstva aktivno podpiramo protestne shode, ki so usmerjeni na področje ohranjanja delavskih pravic ali borbi za le-te. V preteklih letih smo se pridružili aktivnostim v podporo stavkajočim delavcem Rudnika Trbovlje-Hrastnik in Naftne Petrochem ter v podporo delavcem Termoelektrarne Trbovlje. Z Gibanjem Kričič smo sodelovali pri Shodu soočenja v Ljubljani. Iskanje alternativ vzgajamo z organizacijo predavanj pod imenom "Alternative". Ob tem aktivno podpiramo tudi organiziranje delavcev v zadruge, socialna podjetja ter ustanavljanja/prestrukturiranja podjetij v podjetja z delavskim lastništvom.

www.socialna-druzba.si
info@socialna-druzba.si
[FB](#)

društvo Gibanje za dostojno delo in socialno družbo
Dalmatinova 4
1000 Ljubljana

